

Sau hai mươi năm sống ở thành Xô

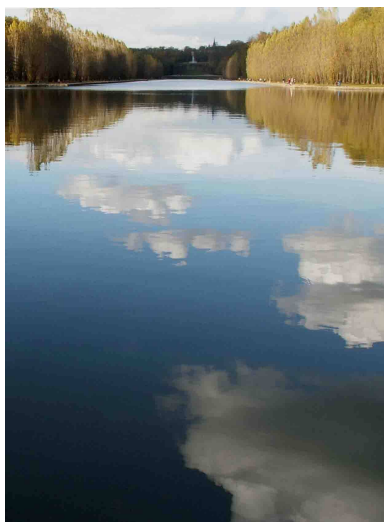

GÁNH NHỚ VỀ LÀNG

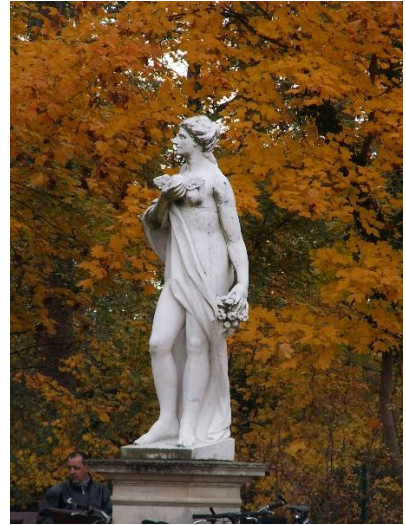
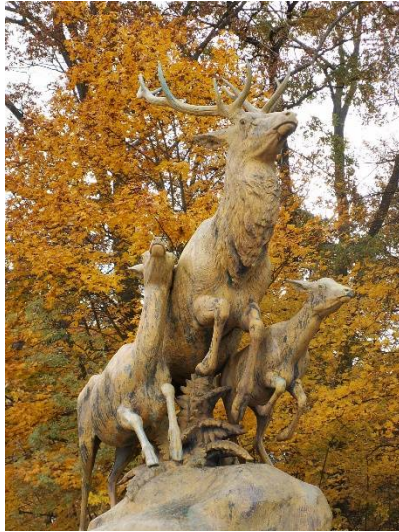
Nhân Lễ Vu Lan Báo Hiếu Nhớ Mẹ

Võ Quang Yển

Một hôm, trong chuyến dẫn đoàn người Pháp đi viếng Việt Nam, anh hướng dẫn viên nguyên là nhà báo, nhân nghe hỏi về ruộng nương, trâu bò, rồi từ đó về đời sống của người dân quê hiện nay, phê bình với tôi : sau hơn một trăm năm đô hộ họ chưa biết rõ hay sao mà còn hỏi lời thôi ngớ ngẩn. Anh quên là những du khách ngày nay không ăn nhập gì với những kẻ thực dân những thế kỷ trước, cùng lắm là những hậu duệ muốn xem tận mắt những gì ông cha kể lại hay qua các bưu ảnh trình bày cách sống của một thuở thuộc địa xa xưa. Tôi nhớ có bà giáo viên dạy Pháp văn lớp đệ nhị ở trường trung học Khải Định, ít lâu trước ngày đảo chính Nhật, cho đề tài luận văn : một cuộc săn bắn. Tôi mừng thầm có dịp thực hành một bài viết đầy đủ chi tiết vì săn chim những ngày nghỉ học là cuộc tiêu khiển thú vị nhà nghề bậc nhất của bọn trẻ con, học trò. Tôi chăm chỉ ra công kể cách chuẩn bị uốn dẻo các cành cây và chạy sắn những giây cao su cắt từ ruột xe đạp làm ná. Xong còn phải tìm các đồng sắn để chọn những viên tròn làm đạn. Tôi không quên kể lại cuộc đi săn, chuẩn bị đủ tiêu muối và diêm đốt lửa vì phần thưởng sau cuộc săn còn có chuyện đốt củi nướng chim...Tôi hân hoan chờ đợi hôm cô giáo trả bài : ôi, thất vọng quá chừng vì bài bị phê ngoài đề và đạt điểm không xấu nhưng cũng không tốt ! Bà chờ đợi một cuộc chạy đuổi mồi với bầy chó sủa vang...Thì ra bà giáo theo chồng làm sở bưu điện qua Huế đi dạy nhờ có bằng tốt nghiệp phổ thông brevet, chưa hề biết tìm hiểu phong tục Việt Nam, lối sống của con trẻ, ...Thật ra, công chức Pháp trước khi qua làm việc ở Việt Nam phần lớn chỉ học trường hành chánh thuộc địa, một số rất ít kỹ sư bác sĩ còn những nhà văn, họa sĩ hay những nhà khoa học, khảo cứu sử địa chỉ là những trường hợp đặc biệt.

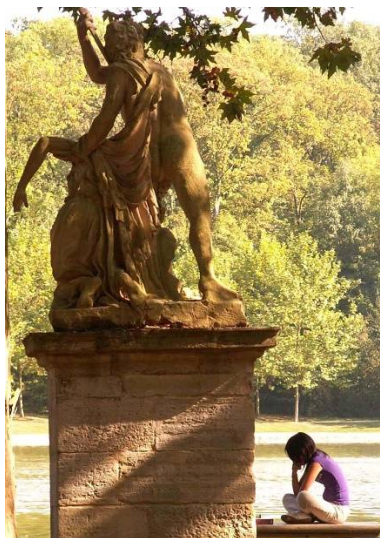
Nói người hãy nghĩ đến ta: mấy ai đến định cư ở Pháp đã tìm hiểu sâu xa văn hóa Pháp? Người Việt có mặt trên đất Pháp từ lâu, lúc ban đầu vài ba nhà cách mạng rồi vài ba sinh viên du học, số lớn lính thợ trong những thập niên 1939-1952, tiếp sau là số lớn nhiều loại dân di tản từ 1975. Đến nay một số trở về lại quê cha đất tổ vì *không đâu đẹp bằng quê hương*, cũng có số lớn ở lại lưu vong tìm hạnh phúc nơi miền đất lạ. Trong số sinh viên cũ có người đỗ đạt, nghề nghiệp đàng hoàng, đời sống bậc cao. Trong số lính thợ, phần đông lập gia đình với phụ nữ địa phương, chỉ có vài người nổi bật trong xã hội Pháp, tuy phần lớn cũng có con cái ăn học, nhà cửa cao ráo, đóng góp vào loại gia đình trung bình. Tôi không tham vọng làm thiên khảo cứu về những người dân di chủng thế hệ thứ hai này, đây là nhiệm vụ của những nhà xã hội học, nhưng tôi có thể nhìn quanh để xem thái độ của họ. Lớp thanh niên tôi có dịp chung đụng là những sinh viên, đặc biệt những cô cậu ghi tên vào các trường sinh ngữ, nói rõ là các trường dạy tiếng Việt. Nếu ở nhà cha mẹ nói tiếng Việt và chịu khó dạy tiếng mẹ đẻ cho con thì ít có vấn đề. Trong trường hợp trái lại một lớp bỏ tức rất cần thiết. Có những cô cậu nói thạo nhưng không biết viết. Có những cô cậu có vấn đề khi phát âm. Tôi có dịp nhận thấy trong một buổi trình diễn truyện Kiều của các sinh viên Đại học VII, vai Từ Hải cao to đẹp đẽ, áo quần bảnh bao, chỉ có giọng nói lai Pháp tuy dễ thương, rung cảm nhưng ngờ ngợ mặc dầu nghe nói cậu ta có về Thái Bình thực tập hẳn hoi.

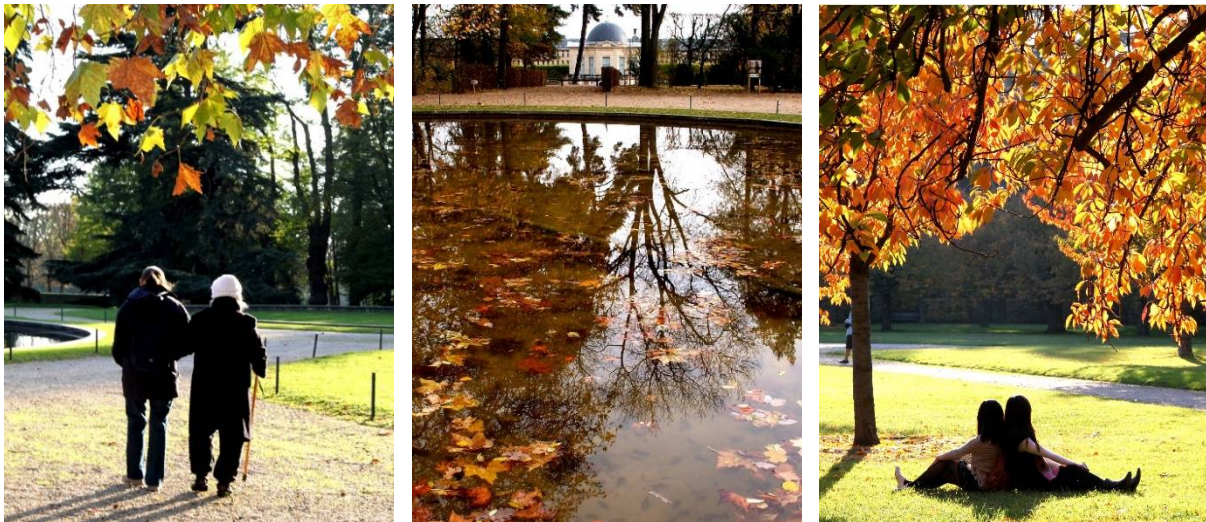
Đây chỉ nói chuyện ngôn ngữ. Về mặt văn hóa Việt Nam thì họ đạt đến mức nào ? Dù sao sinh viên cũng đã có học 3 năm đại học thì kiến thức dù không nhiều cũng ít thế nào cũng có đủ căn bản để trau dồi thêm, nhất là họ hầu hết đều lớn lên trong một môi trường Pháp. Còn văn hóa những sinh viên Việt Nam, hay nói rộng những người Việt định cư ở đất Pháp thì sao ? Suy bụng ta ra bụng người, những chục năm sau này, nhiều lớp trẻ đi học để có mảnh bằng. Nhắm đích qua châu Âu, châu Mỹ hay châu Úc học khoa học, kỹ thuật để sinh sống hơn là giỏi văn chương, triết lý, *dài lưng tốn vải ăn no lại nằm*, sinh viên trung học chú trọng nhiều về toán học, lý hóa, hơn là văn phạm, sử địa ! Rút cuộc qua Pháp, bất cứ sống về nghề gì, nói chung Việt kiều ít chú trọng về mặt lịch sử, văn hóa. Tuy định cư giữa Paris ánh sáng, mấy ai đã leo lên đỉnh tháp Eiffel, nóc Nhà thờ Đức Bà, viếng viện Bảo tàng Thương binh trình bày lưỡi kiếm Thái A của vua Gia Long, các viện Bảo tàng Á Đông Guimet hay Cernuschi bảo quản vô số di tích Nhật, Tàu, Việt Nam,... Nói chuyện với bạn bè, nếu quen thuộc với những tên Napoléon, tướng De Gaulle, thì lại mù tịt trước triều đại các vị vua Louis XI, XIV, XVI; nếu biết sơ sài về cuộc Cách Mạng 1789 thì ít quan tâm đến những nguyên do và hiệu quả cuộc đánh phá ngục Bastille... Nói thật ra chính người Pháp cũng ít biết về lịch sử nước họ. Một hôm ở nhà nghỉ CNRS ở Aussois, nhân chiếu ảnh chụp những cảnh quanh vùng, tôi nhân tiện có nói vài câu về hai văn phong roman và gothic, một anh bạn khảo cứu viên hỏi tại sao tôi tìm hiểu một nền kiến trúc xa lạ Việt Nam. Rồi anh nói tiếp : tôi thách một bạn Pháp nào, nhất là những người đã từng thăm viếng đất nước Việt Nam, giải thích tường tận những khác biệt giữa các đình, chùa, lăng, miếu,...

Vợ chồng chúng tôi mong lại định cư từ lâu ở thị trấn Sceaux ít nhiều lịch sử, tương đối nhỏ, miền nam Paris (3,6 km², 20.000 dân cư) nhưng lại là một trung tâm đất tiền, lương tháng lúc còn trẻ không cho phép chúng tôi tạo một căn nhà ở đây. Vào lúc cuối đời, con cái trưởng thành đi ở riêng như chim xa tổ, chúng tôi mới đổi cái tư thất đẹp, trở thành quá lớn trong rừng cây dẻ trên đồi La Hacquièrre thị trấn Bures-sur-Yvette (tỉnh Essonne) về trú ngụ ở một chung cư thành Sceaux (20 km từ trung tâm Paris). Tuy nhỏ, căn hộ xinh xắn này chiếm tầng thứ tư và là tầng chót một trong hai ngôi nhà nổi bật giữa một khu vườn không lớn trồng toàn cây hoa bốn mùa nở rộ. Ngoài những hoa thông thường, vườn còn có những cây hoa ít có như cây đoạn *tulipier de Virginie*, bạch quả *ginkgo* hay những cây tuy ít quý hơn như mộc lan *magnolia*, sơn mai *seringat*, hương thơm không kém phần ngào ngạt. Nhà tuy có địa chỉ ở Sceaux lại tọa lạc gần nhà ga Bourg-la-Reine, nơi có nhiều xe hơi, tàu điện đi các tỉnh lân cận, xa Paris chỉ 20 phút, rất tiện lợi ! Ở trung tâm Sceaux đi bộ vài phút là đến Công viên có lâu đài, lùm cây, bể nước, vườn hoa anh đào, những hình tượng cổ thế kỷ XVII, tòa Aurore cổ kính, chim diết cổ dài, chim vẹt thân lục mỏ đỏ, vịt trời, thiên nga. Trong năm, thành phố thường cho phép tổ chức trong vườn Xô vở kịch *L'Impromptu de Sceaux* của học sinh, những buổi biểu diễn nhạc cổ điển ở tòa Orange, xiếc *Arts de la vie et du cirque* của các đoàn chuyên nghiệp, những cuộc đua thuyền *Dragon Cup* dành cho các trường ở đại học, đặc biệt hôm lễ mừng hoa anh đào *hanami* náo nhiệt với các nghệ sĩ Nhật đánh trống, nhảy múa, tương đối ồn ào trong một thành phố yên tĩnh.

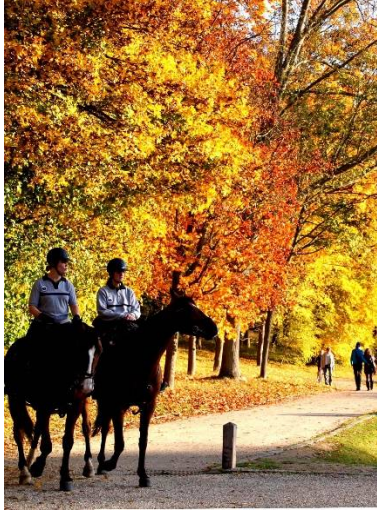

Xa hơn có vườn cây gỗ *arboretum* Chateney đủ loại cây cỏ, tiếp giáp với ngôi vườn thôn dã Chateaubriand xây dựng đầu thế kỷ XIX. Ra khỏi thành Xô, vườn hoa hồng L'Hay-les-Roses, tên phát xuất từ tiếng gọi gallo-romain Laius rồi Lay, cống hiến một bộ sưu tầm hoa ít thấy. Chợt khó đi xa hơn có vườn Giverny của Claude Monet đầy hoa đậu tiếu trong một phong cảnh nhiều ảnh hưởng Nhật Bản. Xa hơn là thành phố Milly-la-Forêt, nơi cư ngụ và yên giấc ngàn thu của nhà văn Jean Cocteau trong nhà thờ Les Simples do ông trang trí. Họa sĩ Van Gogh về vườn ở Auvers, tên từ tiếng gaulois Avernus, trên bờ sông Seine, nơi mộ hai anh em nằm cạnh nhau. Muốn biết về Gauguin phải đi xa hơn về miền Bretagne, tìm thành phố xinh xắn Pont-Aven, có tiếng không chỉ bánh bích quy mà là nơi ra đời bức tranh La Belle Angèle. Miền nam gần Paris có nhiều cảnh đẹp. Có thể đi dạo chơi ngay trong lòng Công viên Xô cỏ xén cây trồng, ngắm hoa anh đào nở rộ một màu hồng thắm mùa xuân hay lần thăm dọc bờ sông Yvevte cây cỏ hoang vu từ nguồn trong thung lũng Chevreuse. Khắp nơi cảnh nên thơ không thiếu, thiếu chẳng là một trái tim biết rung động với gió, với nước, cảm xúc mây trời, trăng sáng, sẵn lòng chia sẻ mỗi vui nỗi buồn, cùng nhau hưởng thụ hạnh phúc thiên nhiên. Nếu *Gửi thương về Huế* là tình cảm của người tha hương đối với quê cũ, đây *Gánh nhớ về quê* (sẽ xuất bản) không gì khác hơn là tình gắn bó với quê hương của kẻ cầu thực tuy sống xa hàng ngàn dặm vẫn luôn vẫn hướng tim về quê cũ, nơi níu chân cha, bú sữa mẹ từ thuở thiếu thời để sống lên thành người. Quanh bờ sông Ô Lâu, dòng sông trầm lặng nhưng chuyên chở không biết bao tình ái, mầu chuyện lịch sử, nơi một thuở quân Chăm trú ngụ, còn để lại những di tích thời xưa.

Chúng tôi có anh bạn cư ngụ ở Aussois, vùng Auvergne-Rhône-Alpes, tỉnh Savoie, cao độ 1500m, có chuyện phải lên làm việc vùng Paris. Sau vài ngày, anh thú nhận không có thể ở lại lâu hơn : chen chúc, ồn ào, ngột thở,...Không phải ai cũng sống được ở Paris ! Vậy mà có nhiều người thích thú lại định cư, có người sinh quán ở đây hay ở lâu ngày, không muốn di tản đi đâu hết. Thật thế, vùng Paris có nhiều phương tiện làm ăn, học hỏi, đi lại có nhiều xe cộ, sinh sống có phần dễ dàng. Thiếu chẳng là vài lít dưỡng khí cần thiết cho bộ phổi, đòi hỏi không ngừng. Những tỉnh xung quanh Paris, nhất là miền nam, không thiếu công viên cống hiến những *khoảng xanh* mặc sức chạy nhảy, chơi đùa hay nghỉ ngơi, câu cá, thờ nhiều, thờ ít, làm gì cũng cần thờ và thờ được! Val-de-Marne có vườn hồng L'Hay-les-Roes, Yvelines có vườn các lâu đài Versailles, Breteuil, Saint-Germain, Essonne có vườn Chamarande, Milly-la-Forêt, Seine-et-Marne có vườn Fontainebleau, Vaux-le-Vicomte, không quên Hauts-de-Seine có vườn Henri-Sellier, vườn Etang-de-Colbert, công viên Sceaux... Đây là nơi trú ngụ tuyệt vời, còn là nơi nghỉ hưu thân thiện, thảo nào ngoài vùng nam Pháp Địa Trung Hải ôn hòa, những Việt kiều quen sống ở nhiệt độ ẩm áp kéo nhau đến đây hưởng thụ trăng thanh gió mát, những ngày thư thả cuối đời. Tuy nhiên, tôi ít gặp đồng bào đi dạo ngoài đường phố hay chạy bộ trong công viên yên tĩnh, họa chăng vài nhóm tóc bạc thông thả đi tìm dưỡng khí quanh các bãi cỏ xanh rờn hay cạnh các hồ nước phẳng lặng. Có ai dè một thường dân bậc nhì như tôi lúc nhỏ chân không bắn chim trên bờ ruộng Phong Điền, len lỏi trong đồi sim Phường Trung hay chạy dọc lòng sông phẳng lặng Ô

Lâu, bây giờ nghỉ già vào tuổi hưu trí dạo chơi trong công viên Sceaux một thời quý phái đã từng đón gót vua Louis XIV những ngày trước Cách Mạng!

Ảnh Thu Vườn Xô (1998-2018)

Thành Xô Năm Mới

2020 Canh Tý

*Đôi quang gánh trên vai gầy hiu hắt
Mẹ gánh cuộc đời gánh cả cho con
Đã bao lần mắt mờ lệ mỗi mòn
Đôi quang gánh đã bao lần thay đổi...*

Vũ Hùng Việt

